

Rigsombudsmanden på Færøerne

Tórshavn, den 23. september 2014

J.nr. 323-1 - dmk

Indberetning nr. 5/2014

Emner:

- *Lagmandens møde i Moskva med den russiske viceminister for landbrug og fiskeri om handelsforhold har været et omdiskuteret emne på Færøerne. Der har fra politisk side været kritik af, at lagmandens rejste til mødet på et tidspunkt, hvor bl.a. EU, Norge, USA og Canada har indført handelsembargo mod Rusland som følge af situationen omkring Ukraine. Kritikken går også på, at lagmanden i forbindelse med mødet har udtalt, at han ikke tror på boykot som en løsning på problemerne, hvilket af nogen ses som manglende solidaritet med de vestlige lande.*
- *Sea Shepherds kampagne mod grindedrab på Færøerne lakker mod enden. Der har under kampagnen været et enkelt grindedrab på Sandø. I den forbindelse blev 14 aktivister arresteret og tre både beslaglagt af politiet. Senere er tre aktivister blevet arresteret og bl.a. sigtet for overtrædelse af dyreværnsloven, da de forsøgte at drive en flok springere/hvidskævinger længere til havs.*
- *Færøernes Økonomiske Råd har fremlagt deres efterårsrapport. Rådet ser tydelige tegn på stigende aktivitet og økonomisk vækst, mens underskuddet på de offentlige budgetter er på vej ned. Rådet ser dog store udfordringer for den offentlige sektor på lidt længere sigt, hvor demografiske ændringer vil lægge et stort pres på de offentlige udgifter.*
- *Danmarks Nationalbank har netop offentliggjort en artikel om aktuelle tendenser i færøsk økonomi. Nationalbanken ser samme økonomiske udvikling som Færøernes Økonomiske Råd – og også de samme udfordringer som følge af de demografiske ændringer.*
- *Flere gode regnskaber fra flere af de store aktører i færøsk erhvervsliv.*
- *Den 9. efterforskningsboring ved Færøerne skuffede også. Der er ikke planlagt nye boringer ved Færøerne, så efterforskningen er foreløbig sat i en venteposition.*
- *Fiskedagene for fiskeåret 2014/2015 er fastlagt. Antallet af fiskedage er uændret i forhold til det foregående fiskeår, selv om fiskeribiologerne gerne havde set en større reduktion i antal fiskedage.*

Lagmandens rejse til Rusland

De seneste par uger har en meget omtalt sag på Færøerne været lagmand Kaj Leo Holm Johannsens tur til Moskva her i starten af september, hvor han mødtes med den russiske viceminister for landbrug og fiskeri. Mødet har ligeledes har været omfattende omtalt i de danske medier. Hans besøg og møde i Rusland, i en tid hvor EU, Norge, USA og Canada har indført sanktioner mod Rusland i form af et handelsembargo, medførte en del kritiske bemærkninger fra politisk side på Færøerne.

Lagmanden udtalte efter mødet, jf. avisen Sosialurin den 8. september, at der havde været tale om et utrolig konstruktivt og givende møde – faktisk det bedste møde, som han nogensinde har deltaget i. Rusland ønsker at øge samhandlen med Færøerne og købe færøske fisk og fiskeprodukter, hvilket kom klart til syne på mødet, ifølge lagmanden. De russiske myndigheder gjorde det på mødet klart, at de ville gøre en ekstra indsats for at få alle virksomheder af den ”røde liste”, så de kan blive godkendt til eksport til Rusland. Den ”røde liste” dækker over virksomheder, der af veterinære grunde ikke kan eksportere til Rusland. Lagmanden fik samtidig bekræftet, at Færøerne ikke er omfattet af det russiske importforbud, som Rusland har sat i kraft mod EU, Norge og andre vestlige lande. Endelig nævnte lagmanden, at han efter mødet er optimistisk med hensyn til en færøsk frihandelsaftale med Rusland, hvilket længe har været et stort færøsk ønske. Ifølge lagmanden gjorde man fra russisk side klart, at man ønsker et strategisk samarbejde med Færøerne, og lagmanden anser det efter mødet for realistisk, at der kan underskrives en frihandelsaftale med Rusland inden for et års tid.

Trods den spændte situationen mellem Rusland og den vestlige verden som følge af situationen i Ukraine havde lagmanden ingen betænkeligheder ved at rejse til Rusland, udtalte han til Sosialurin. Lagmanden nævnte i samtalen med Sosialurin, at striden mellem Rusland og EU kort havde været oppe på mødet, og at han havde nævnt Ukraine, hvor han samtidig havde redegjort for, at Færøerne det sidste års tid havde oplevet en boykot fra EU, og at han ikke troede på boykot som et redskab til at løse uenighed.

Formanden for Lagtingets Udlandsudvalg, der er Jákup Mikkelsen fra koalitionspartneren Folklokkun, kritiserede efterfølgende lagmanden. Jákup Mikkelsen udtalte til radioavisen den 9. september, at det kan sende nogle uheldige signaler, at lagmanden selv rejste til mødet i Rusland. For Jákup Mikkelsen har der været tale om dårlig timing af lagmanden, og han var bekymret for, at man nu sendte et signal om, at Færøerne støtter Rusland. Ifølge Jákup Mikkelsen burde lagmanden have sendt embedsmænd i stedet for, for man kunne sikkert være nået lige så langt på embedsmandsniveau. Under alle omstændigheder var det Jákup Mikkelsens helt klare opfattelse, at lagmanden under alle omstændigheder burde have rådført sig med Lagtingets Udlandsudvalg om sagen.

Også et andet medlem af Lagtingets Udlandsudvalg, Poul Michelsen fra Framsókn, var fremme med kritik i radioavisen. I en tid hvor den vestlige verden er i strid med Rusland og anvender handelsboykot som våben, finder han det meget umoralsk, at Færøerne på den baggrund skaffer sig nogle handelsmæssige fordele. Poul Michelsen mener ligeledes, at lagmanden burde have rådført sig med Lagtingets Udlandsudvalg om sagen.

Den skarpeste kritik af lagmanden er kommet fra det færøske folketingsmedlem Sjúrdur Skaale fra Javnaðarflokkurin, der i et debatindlæg under overskriften ”Kaj Leo som Putins nyttige idiot” skriver, at ”Kaj Leo har siddet i Moskva og stukket den vestlige verden og NATO i ryggen. Det er en kolossal provokation, der kan koste os dyrt”. I debatindlægget skriver Sjúrdur Skaale endvidere, at der er stor forskel på fortsat at handle med Rusland og så at tage over på et officielt besøg om øget samhandel. Dermed gør lagmanden, ifølge Sjúrdur Skaale, den fejl, at man ikke holder handel for sig og politik og diplomati for sig, men at man omfavner Rusland politisk, og det endda samtidig med, at NATO gør sig klar til at forsvare visse medlemslande mod russiske angreb, og EU udvider sine sanktioner. Sjúrdur Skaale finder det også meget alvorligt og provokerende, at ”Kaj Leo sidder på et møde i Moskva og meddeler, at han ikke tror på det, den vestlige verden gør – og taler samti-

dig om strategisk samarbejde med Rusland”. Det er endelig Sjúrdur Skaales opfattelse, at lagmanden ikke blot opfører sig arrogant imod NATO, EU og USA, men også imod sin egen koalition ved ikke at have rådført sig med Lagtingets Udlandsudvalg.

I forbindelse med mundtlige forespørgsler i Lagtinget den 10. september stillede Poul Michelsen og Høgni Hoydal et par spørgsmål til lagmanden om hans rejse til Rusland. Lagmanden svarede, at der efter hans mening ikke var tale om en sag af stor udenrigspolitisk betydning, når han tog et møde med en russisk viceminister, og at han ikke plejede at orientere Udlandsudvalget, når han besøger eller mødes med ministre. Han tilføjede, at han desuden ikke har skrevet under på en aftale, så derfor havde det heller ikke været nødvendigt at rådføre sig med Udlandsudvalget. Lagmanden gentog under debatten, at han ikke tro på boykot, og at han desuden ikke mener, at Færøerne har stukket den vestlige verden i ryggen. Poul Michelsen bemærkede dertil, at lagmanden havde sagt, at Færøerne ikke er med i den vestlige verdens boykot, og derfor har han ikke overholdt forpligtelsen til at rådføre sig med Udlandsudvalget.

Der er dog ikke kun kritik til lagmanden for hans rejse til Rusland. Hans egen partifælle Alfred Olsen, der er formand for Lagtingets Erhvervsudvalg, skriver i et indlæg i Sosialurin den 19. september, at lagmanden gjorde det rette ved at tage til Rusland – og at han endda scorede hattrick i Rusland. For det første fik han gang i arbejdet med en frihandelsaftale Rusland-Færøerne; for det andet fik han bekræftet, at Færøerne ikke er omfattet af Ruslands boykot af EU m.fl., og for det tredje fik han søret for, at færøske virksomheder kan blive fjernet fra den ”røde liste” over virksomheder, der ikke kan eksportere til Rusland.

Afslutningsvis kan det nævnes, at Færøernes eksport til Rusland udgjorde 700 mio. kr. i 2013, svarende til knap 11,5 pct. af Færøernes samlede eksport. Rusland er dermed det land, der er den største aftager af færøsk eksport. Eksporten består helt overvejende af fisk og fiskeprodukter.

Sea Shepherd og grindedrab på Færøerne

Sea Shepherds kampagne mod grindedrab på Færøerne, der startede medio juni, lakker nu mod enden og forventes afsluttet omkring 1. oktober.

Som redegjort for i den foregående Indberetning har tilstedeværelsen af Sea Shepherd-aktivister og organisationens kampagne mod grindedrab været en torn i øjet på mange færinger, men bortset fra nogle få episoder, har der været tale om et ret fredeligt forløb frem til den 30. august, hvor der på Sandø blev taget en mindre grindeflok på 35 hvaler. Det var første gang, der blev taget en grindeflok under Sea Shepherds tilstedeværelse denne sommer, og der var derfor stor spænding om, hvordan det ville forløbe, når og hvis det kom til konfrontation mellem aktivisterne og politiet.

I forbindelse med grindedrabet blev 14 aktivister arresteret af politiet og siden anklaget for bl.a. overtrædelse af grindebekendtgørelsen udstedt af landsstyret, der bl.a. regulerer selve grindedrabet og hvordan hvalerne drives ind. Seks af aktivisterne blev arresteret fra stranden, da de forsøgte at drive hvalerne ud, mens de resterende otte aktivister blev arresteret fra tre både, som de brugte under aktionen. Samtidig blev bådene beslaglagt af politiet. Aktivisterne blev løsladt dagen efter. Siden er de seks aktivister, der blev arresteret fra stranden, den 8. september idømt en bøde på 1.000 kr. for overtrædelser af den lokale politivedtægt og overtrædelse af grindebekendtgørelsen. Efter-

følgende har Udlændingestyrelsen den 16. september truffet afgørelse om udvisning og indrejseforbud i ét år for de seks personer. De øvrige otte aktivisters sag kommer for retten den 25. september, hvor der også skal tages stilling til, om de tre beslaglagte både skal konfiskeres.

Ifølge Paul Watson fra Sea Shepherd var grindedrabet på Sandø lige netop det organisationen havde håbet på, udtalte han den 2. september i et interview i færøsk TV. Sea Shepherds mål er at lægge pres på Danmark og Færøerne, og med aktionen på Sandø, hvor forsvarrets inspektionsskib bl.a. var til stede, havde man nu fået dokumenteret, at det danske forsvar var involveret samt støttede og samarbejdede med Færøerne. Det ville man bruge til at lægge internationalt pres på Danmark. Paul Watson beklagede, at der var blevet dræbt grindehvaler på Sandø, men at deres kampagnes succes skal måles på, hvad der sker internationalt.

Den 17. september blev der igen varslet grind på Færøerne – denne gang lige uden for Tórshavn. Da det dog efterfølgende blev konstateret, at der ikke var tale om grindehvaler, men om springere/hvidskævinger, besluttede sysselmanden, at man ikke skulle drive flokken ind. Der kom dog hurtigt, efter at der først var annonceret grind, en båd fra Sea Shepherd til flokken for at drive den ud igen. Da båden stressede flokken ved at sejle hurtigt rundt om den, besluttede politiet at sejle ud for at sigte aktivisterne for overtrædelse af dyreværnsloven. Da Sea Shepherd-aktivisterne så politiets båd komme imod dem, forsøgte de i første omgang at sejle fra politiet, men opgav siden flugten. De tre ombordværende aktivister blev efterfølgende anholdt og anklaget for overtrædelse af dyreværnsloven, grindebekendtgørelsen og for ikke at efterkomme politiets ordrer. Da der ifølge politiets vurdering også er tale om en overtrædelse af grindebekendtgørelsen, er båden foreløbig blevet beslaglagt af politiet. Retten skal senere tage stilling til anklagerne mod aktivisterne og politiets beslutning om at beslaglægge båden.

På nyhedsmedierne og på de sociale medier har der været en del debat vedrørende Sea Shepherds tilstedeværelse på - og kampagne imod - Færøerne. En del færinger har svært ved at forstå, at Sea Shepherd og Sea Shepherd i det hele taget kan få lov til at komme til Færøerne, når de kommer med det erklærede mål at stoppe grindefangsten, der er en lovlig aktivitet og en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Også fra politisk side er der en vis irritation over, at Sea Shepherd kan komme til Færøerne og sprede løgne og usande historier om grindefangsten. Senest har Tjóðveldi (Republikanerne) den 12. september fremsat et beslutningsforslag, hvor man bl.a. anmoder landsstyret om at "fremsætte de nødvendige lovændringer, der skal sikre, at enkeltpersoner, repræsentanter fra fællesskaber og udstyr, der har som erklæret mål at fremme ulovlig virksomhed eller at true lovlige rettigheder på Færøerne, kan komme til landet eller kan udføre forberedelser til sådanne aktiviteter på Færøerne". I den forbindelse kan det nævnes, at lagmanden i radioavisen den 2. september advarede imod at foregøgle befolkningen, at Sea Shepherd og lignende kan forbydes ved lov.

Færøernes Økonomiske Råd med ny rapport

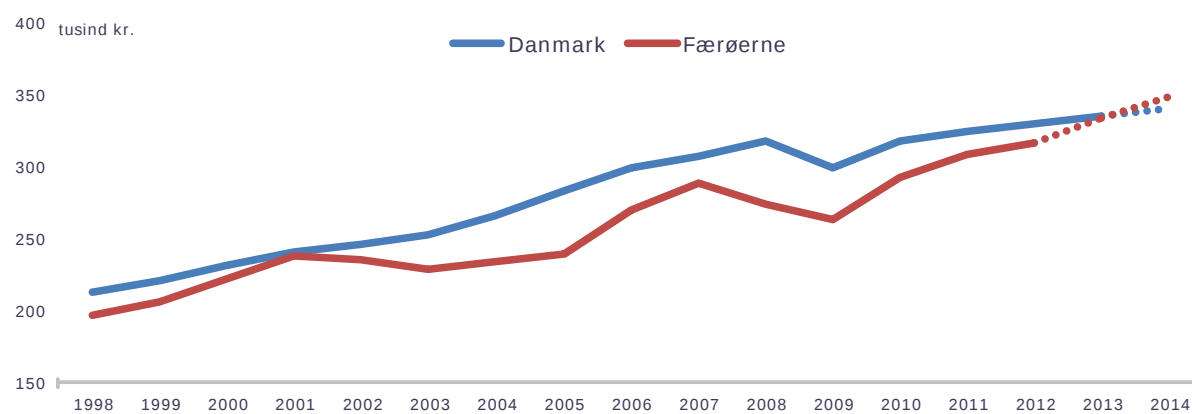
Búskaparráðið, Færøernes Økonomiske Råd, har netop udsendt deres efterårsrapport. Rådet nævner i rapporten, at der efter flere år med lav økonomisk vækst og store underskud på de offentlige budgetter er flere tegn på stigende aktivitet og økonomisk vækst, mens underskuddet på de offentlige budgetter er på vej ned. For 2014 regner Rådet med en nominel stigning i BNP på 4,6 pct. og for 2015 en nominel stigning på 4,3 pct. For den offentlige sektor, hvor underskuddet var 488 mio. kr. i 2013, regner Rådet med et underskud i 2014 på 200 mio. kr.

Rådet har i rapporten et afsnit om de store demografiske ændringer, der kommer til at ske de kommende 35 år. Antallet af personer over 70 år vil blive fordoblet og samtidig forventes antallet af personer i den erhvervsaktive alder at falde. De demografiske ændringer vil lægge et stort pres på den offentlige sektors udgifter; især inden for social- og sundhedsområdet, og samtidig vil den offentlige sektor opleve faldende skatteindtægter. Rådet nævner, at Færøerne i den forbindelse står over for store økonomiske udfordringer – udfordringer, der er større end nabolandenes; bl.a. som følge af, at den store fraflytning under den økonomiske krise i 90'erne forvred alders- og kønsfordelingen betydeligt. Rådet nævner, at de demografiske ændringer vil stille meget store krav til den offentlige sektors økonomistyring, hvis finanspolitikken skal være holdbar i længden. Rådet arbejder i øjeblikket på en analyse af den finanspolitiske holdbarhed, der vil blive offentliggjort senere.

Rådet har i deres rapport en figur med en sammenligning af den disponible bruttonationalindkomst (dBNI) pr. indbygger i henholdsvis Danmark og på Færøerne, jf. nedenfor. I forhold til BNP for Færøerne indeholder dBNI bl.a. lønindkomsten fra fastboende på Færøerne som arbejder i det¹, samt ensidige overførsler fra udlandet til Færøerne, herunder bloktilskuddet fra Danmark. Hvor BNP er et mål for produktionen i et land, er dBNI et mål for størrelsen af de indkomster, der tilflyder landets husholdninger og er disponible til forbrug og opsparing.

Som det fremgår af figuren nedenfor, regner Rådet for 2014 med, at den dBNI pr. indbygger på Færøerne bliver større end den dBNI pr. indbygger i Danmark. Her skal man dog være opmærksom på, at tallene ikke er korrigeret for købekraften i de enkelte lande. Leveomkostningerne på Færøerne er tidligere opgjort til at ligge 15-20 pct. over niveauet i Danmark. Efter sådan en regulering for købekraften vil dBNI pr. indbygger på Færøerne ligge noget under dBNI pr. indbygger i Danmark – også i 2014.

Disponibel bruttonationalindkomst pr. indbygger i Danmark og på Færøerne, 1998-2014

En engelsk udgave af rapportens sammenfatning er vedlagt denne Indberetning.

Nationalbankens årlige artikel vedr. Færøernes økonomi

¹ Der er et meget stort antal færinger, der arbejder i udlandet, men bosiddende på Færøerne. Der er ca. 2.000 færinger, svarende til ca. 8 pct. af arbejdsstyrken, hvis lønindkomst udgør ca. 13 pct. af de samlede lønninger optjent på Færøerne og i udlandet, jf. Indberetning nr. 2/2014.

Nationalbanken har i deres 3. kvartalsoversigt fra den 23. september en artikel om ”Aktueller tendenser i færøsk økonomi”.

Nationalbanken ser ligesom Færøernes Økonomiske Råd tegn på økonomisk vækst på Færøerne. Det nominelle bruttonationalprodukt, BNP, steg 5,1 pct. i 2013, mens forbrugerpriserne faldt 0,6 pct. Fremgangen i det nominelle BNP var drevet af fiskeeksporten, der steg som følge af øgede fangster af makrel og sild samt høje priser på laks. Ifølge Færøernes Økonomiske Råd kan halvdelen af væksten i det nominelle BNP henføres til prisstigninger på laks. Den private efterspørgsel er også i fremgang efter nogle år, hvor husholdningerne har været tilbageholdende. Beskæftigelsen er svagt stigende og ledigheden lav og faldende.

Nationalbanken ser også en forbedring af de offentlige finanser på kort sigt, men gør også opmærksom på fremtidige udfordringer, herunder de demografiske ændringer, der stiller krav til den førte politik i årene der kommer. Nationalbanken anfører i artiklen bl.a. følgende: ”Fremgangen i økonomien forbedrer de offentlige finanser. Det øger risikoen for, at landsstyret ikke gennemfører de foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre en holdbare offentlige finanser. Det gælder især, da Færøerne – ligesom de øvrige vestlige økonomier – står over for en aldrende befolkning, hvilket øger udgiftspresset. En uholdbar finanspolitik kan risikere at føre til lavere kreditværdighed og højere renter.”

Artiklen ”Aktuelle tendenser i færøske økonomi” er vedlagt denne Indberetning.

Flere positive regnskaber fra erhvervslivet

Den positive økonomiske udvikling afspejles i halvårsregnskaberne fra flere af de store selskaber.

Eik Banki

Eik Banki havde første halvår 2014 et overskud på 93,2 mio. kr. før skat og 76,4 mio. kr. efter skat. Resultatet er bedre end forventet. Ultimo 2013 forventede banket et årsresultat på 60-90 mio. kr. efter skat. På baggrund af den positive udvikling i første halvår 2014 vurderer banken nu, at resultatet for 2014 bliver et overskud på mellem 110 og 140 mio. kr. før skat.

BankNordik-koncernen

BankNordik-koncernen har præsenteret et halvårsregnskab for første halvdel af 2014, der viser et overskud på 85 mio. kr. før skat. Af de 85 mio. kr. stammer de 40 mio. kr. fra bankens aktiviteter udenfor Færøerne. BankNordik har i dag 16 filialer i Danmark og én i Grønland efter overtagelsen af dele af Sparbank i 2010 og Amagerbanken i 2011.

Bakkafrost

Bakkafrost-koncernen, der udover afdelingerne for lakseopdræt og forarbejdning også består af Havsbrún, der producerer fiskemel, fiskeolie og laksefoder, oplever fortsat stor fremgang og er med den seneste kursudvikling på fondsbørsen i Oslo ved at nærme sig en markedsværdi på 7 mia. kr. medio september 2014. Siden juni/juli 2013 er kursen på Bakkafrost-aktierne ca. blevet fordoblet.

For første halvår 2014 har Bakkafrost et overskud på 398 mio. kr. før skat og 213 mio. kr. efter skat sammenlignet med henholdsvis 274 mio. kr. og 252 mio. kr. i første halvår 2013. Højere skatter,

bl.a. en forhøjelse af skatten fra 2,5 pct. til 7 pct. på lakseopdrætsvirksomhedernes skattepligtige indkomst, er baggrunden for det lavere resultat efter skat.

Bakkafrost sælger laks til alle de store markeder. Hovedparten bliver solgt til EU, mens USA og Kina er henholdsvis næst- og tredjestørste marked. Hidtil har salg af laks til Rusland udgjort 6 pct. af det samlede salg, men pga. den russiske fødevareboykot, der også rammer Norges eksport af laks til Rusland, forventer Bakkafrost at øge lakseeksporten til Rusland, så den kommer til at udgøre 15-20 pct. af selskabets omsætning. Norge har hidtil leveret ca. 80 pct. af laksen på det russiske marked, men det behov for laks til det russiske marked der nu opstår, vil Bakkafrost slet ikke kunne dække, siger Regin Jacobsen, der er administrerende direktør i Bakkafrost. Bakkafrost vil eksportere fersk laks til Rusland, mens andre lande, fx Chile, vil øge eksporten af frossen laks til Rusland. Den øgede efterspørgsel efter fersk laks giver i øjeblikket meget høje priser på den ferske laks, som Bakkafrost eksporterer til Rusland.

Med henblik på øget vækst og effektivisering af driften vil Bakkafrost investere 1,4 mia. kr. over de næste fire år. Heraf skal 900 mio. kr. bruges på et nyt kombineret slagtnings- og forædlingsfabrik, mens 500 mio. kr. skal investeres i produktion af lakseyngel/-smolt.

Den 9. efterforskningsboring efter olie/gas afsluttet

Efter den resultatløse 8. efterforskningsboring, der blev afsluttet sidst i juni, jf. Indberetning nr. 4/2014, gik man straks herefter i gang med den 9. boring sydøst for Færøerne tæt på britisk område. Denne 9. boring, hvor Statoil var operatør, og de øvrige deltagere var OMV og DONG, blev afsluttet midt i august. Heller ikke denne gang gav boringen det ønskede resultat. Der blev boret på 1050 meters havdybde og boret ned til 3015 meter. Der blev konstateret spor af kulbrinter, men ikke i så store mængder, at udvinding vil være rentabel. Der er ikke planlagt nye boringer ved Færøerne, så efterforskningen er foreløbig sat i en venteposition.

Fiskedagene for fiskeåret 2014/2015 fastsat

Den 15. august 2014 fastsatte Lagtinget antal fiskedage for fiskeåret 2014/2015, der startede 1. september 2014. Der blev ikke fastsat ændringer i forhold til det foregående fiskeår, så der er tale om uændret antal fiskedage og samme fredning af bestemte områder. Ifølge landsstyremanden for fiskerianliggende skal de tiltag og foranstaltninger, man har sat i værk de senere år, have lov til at stå sin prøve. Man tog således ikke hensyn til den biologiske rådgivning fra Havstovan (Fiskeriundersøgelserne).

Den biologiske rådgivning fra Havstovan (Fiskeriundersøgelserne), der ifølge lovgivningen skal afgive sine anbefalinger til fiskeriet ved Færøerne, gik ellers på en reduktion af fiskedagene samt andre tiltag vedr. fredning. Vedr. fiskedagene anbefalede Havstovan overordnet set, at fiskedagene for alle fartøjsgrupper, der især fisker efter torsk, kuller og sej, blev reduceret med 25 pct. i forhold til antallet af brugte fiskedage i det foregående fiskeår.

Med venlig hilsen

Dan M. Knudsen

Executive Summary

Short Term Economic Outlook

Statistics Faroe Islands and The Economic Council have jointly evaluated *economic growth* in 2014 and 2015. To facilitate the evaluations, an economic model developed by the former Faroese National Bank and Statistics Faroe Islands was used. For 2014, nominal economic growth was estimated to be 4.6% in current prices, and for 2015 the nominal economic growth was estimated to be 4.3% in current prices. *Wage payments* were anticipated to grow by 5.5% in 2014, and 4.0% in 2015.

Over the last few years, economic growth in the Faroe Islands has been low, while at the same time a considerable deficit in the public sector accounts was present, which in the main was a result of a deficit in the National Treasury. However, over the last half-year there have been some significant changes in the trends expressed in most all the key economic indicators. Most indicators now suggest increasing economic activity and growth in the economy in current prices, and there is also a hint that the deficit of the National Treasury is declining.

Faroese *fish products export* is much changed compared to the last few years during which there has been little economic growth. Trends over the last few years have offered a new pattern in exports. Exports are now composed of three groups of essentially equal value. These three groups are *aquaculture (farmed fish)*, *pelagic fisheries*, and the *demersal and other fisheries*. There has been considerable growth in the export of *farmed fish* since 2005 or so. There has also been considerable growth in the export of *pelagic fish* since 2010. On the other hand, there has been a decline in the export of *demersal and other fish* from around 2003.

At the same time as the Faroese *fish products export* has greatly changed over the last few years, there have been major changes in our export markets. Exports to the EU market have declined, while other markets have grown in its stead, such as China, Russia, the USA and Nigeria.

Price increases are characteristic of *farmed salmon* export in recent years. More than half of the growth in GDP in current-prices in 2013 resulted from the price increases for *farmed salmon*. It is anticipated that the price of *farmed salmon* will also increase in 2014 and 2015, but perhaps not so much as in 2013. There is little, if any, growth in farmed salmon production, while demand continues to accelerate.

The growth experienced in the export value of the *pelagic fisheries*, especially mackerel, is the result of increases in the size of the fish stocks, i.e. the size of the mackerel stocks has increased and therefore the Faroe Islands has unilaterally stipulated its quota accordingly. In 2014, a new agreement on mackerel was negotiated between some of the coastal states. For the Faroe Islands, the agreement represented higher prices, but not an increase in the quota, compared to the years without an agreement. The anticipated increase in prices is a result of the access to mackerel fishing in EU and Norwegian waters. Moreover, the rescinding of the EU boycott might support increasing prices.

The third group is *demersal and other fisheries* caught in Faroese waters and subject to the Fishing Days System, as well as other fisheries in other ocean sectors, e.g. the Barents Sea, under a quota system. The demersal fisheries in Faroese waters subject to the Fishing Days System remains in crisis. This export has remained constant or declined over a period of many years. On the other hand, the export of fish from other fishing grounds has increased, but the price trends have not been so advantageous. The Faroese fishing vessels that are under the quota system would appear to be doing quite well based on their financial statements, while the opposite would appear to be the case for the vessels under the Fishing Days System. This might indicate that the quota system encourages the minimizing of costs, while the Fish Days System encourages the

maximizing of turnover (i.e. catch in tonnes). This maximizing of turnover could encourage overfishing and diminished regard to costs and profitability.

Current year-on-year changes to June 2014 in all *imports* showed a decline of some 8%. Exempting vessels and airplanes, imports held constant. Some of the import numbers indicate a small increase in private consumption, and at the same time growth in domestic investment.

The trend in *wage payments* is generally indicative of economic growth. The latest wage figures show an annual increase in wage payments upwards of 4%. The largest increase was seen in the goods production industry sector, but this trend was also visible in the construction industry and in the shipbuilding sector, while there was less wage-payment growth in the public sector.

Deflated by the consumer price index, *wage payments* have remained constant or decreased between 2007 and 2013. In 2014, we see growth in deflated wage payments. The growth seen in 2014 in deflated wage payments could, however, also stem from the declining trend in the consumer price index.

The *number of wage earners* has grown little between April 2011 and today (some 380 people). On the other hand, the number of *full-time unemployed* fell from around 1900 in January 2011 to some 1000 in April 2014. One explanation is that people in the Faroe Islands can more easily find work abroad, while at the same time maintaining their residency in the Faroe Islands.

Within the *fishing industry sector*, the number of wage earners has declined considerably within *fishing operations* and *fish processing*, while the number of wage earners within the *fish farming industry* has grown significantly. Within *fishing operations*, the number of wage earners declined from 2731 in January 2004 to 1440 in April 2014. Within *fish processing*, the number of wage earners declined from 2178 in March 2006 to 1171 in April 2014. On the other hand, the number of wage earners in *fish farming* grew from 295 in March 2006 to 867 in April 2014.

The *fishing industry sector* has clearly been through a transformation. Catch capacity and the landing capacity for the processing of the pelagic fisheries has grown significantly over the last few years, and the new fishing vessels and processing facilities require a much smaller labour force than older ships and fish processing plants. The loss in the number of wage earners can only be regained by growth in other sectors within the industry or within other business sectors. The danger is always that this growth will not occur in the Faroe Islands, but abroad, resulting in emigration.

The Business Confidence Survey conducted by the Ministry of Finance indicates that the construction industry has shown the greatest activity since the financial crisis, but at the same time the construction industry expressed concern regarding recruitment and financing. Other business sectors reveal a certain optimism.

The Consumer Confidence Survey of the Finance Ministry revealed that *consumer confidence* was the highest since the financial crisis. Moreover, import, wage and VAT data suggest a small or beginning growth in private consumption.

There has been very little growth in *public sector spending* since the financial crisis. Growth is estimated to be 1.4% in 2013 and 1.5% in 2014. Data from 1998 indicate that changes in *public sector spending* is pro-cyclical – when there was much in the treasury, much was used and vice-versa – and this exacerbated rather than mitigated the swings in the economy. It is advisable that the government not repeat the excessive spending policies adopted at the beginning of the 21st century and in 2007 and 2008, in the event that activity otherwise increases in the years ahead.

We see clear evidence of growth in total *public investment* during 2014 compared to 2013. We anticipate that investment in 2015 will be at the same level as in 2014. The growth in *public*

investment from 2013 to 2014 stems, in the main, from central government investment, rather than municipal investments. Central government investment is significantly impacted by the school building construction at Marknagil. Municipal investment has remained constant since 2008, but grew considerably up to 2008. In the main, this investment stemmed from diminished municipal investments during the 1990s. Healthier municipal finances up to 2008 also spurred interest in investment projects.

Just as with *public sector spending*, public investment appears to be cyclical as well, both with regard to the central government and the municipalities. As well, it is advisable for the public sector not to repeat the policies regarding public sector investment that were implemented in 2007 and 2008, if activity otherwise increases in the years ahead. Reliance on a municipal debt ceiling – i.e. that debt levels cannot exceed the annual tax revenue – clearly does not encourage systematic fiscal policy planning that should encompass all public investment.

The deficit for all *public sectors* was around 488 million DKK in 2013. It is estimated that the deficit for 2014 will be around 200 million DKK. For the most part, the deficits from both of these years reflect central government deficits. It is estimated that the central government current, investment and lending account (CIL) will be around 180 million DKK for 2014. Net assets of the public sector were around 2.5 billion DKK in 2007, but in 2014 are near zero.

Demographic Changes

Over the next 35 years, there will be major demographic changes in the Faroes. Without much doubt, the anticipated changes include, for example, that 1) both men and women will live longer; 2) the number of people over 80 years of age will more than double; 3) the number of people over 70 years of age will nearly double, and 4) quite probably, there will be a considerable reduction in the number of people working and paying taxes.

These changes will weigh heavily on the expense side of the public treasury, especially the expenses relative to health and human services. At the same time, lower tax revenue will have unfortunate consequences for the revenue side of the public treasury. These demographic changes, of course, will occur gradually and their individual consequences will be felt gradually, but altogether they will have considerable economic and financial consequences. In the Faroe Islands, these changes in the demographics of the country will be much more fiscally troubling than in our neighbouring countries. Mass emigration from the Faroes in the 1990s radically distorted the age and gender demographics. If it proves difficult in times of economic prosperity to gain control of mounting government debt because of a continuing, structural deficit in the National Treasury, then the anticipated demographic changes will increase the burden.

These demographic changes will thus create major challenges for public fiscal management to ensure long-term financial stability. It is thus imperative that the fiscal policy in the years ahead, and economic policy in general, address, to an even greater degree than before, the demographic changes that await the country in the near future.

Above and beyond all these other challenges comes the relatively low pension savings by the Faroese as one more drag on the long-term economic sustainability of the Faroe Islands. The same can be said for the pre-taxing of pension savings instituted in 2012 in order to finance the tax cut, which, given current demographic realities, makes achieving fiscal sustainability even more difficult in the long term.

Economic Rent and Resource Rent in Fisheries

This report attempts to critically analyse and explain the idea of *Economic Rent* and related market concepts, especially the economic conceptualization called *Resource Rent*.

Economic Rent is defined as the additional monetary value, which, given the demand, emerges as a consequence of a limited availability of a production factor (e.g. natural resources, labour force, capital or special skills and competency). Other concepts related to *Economic Rent* are *Resource Rent*, *Intra-marginal Rent (Quasi-rent)* and *Monopoly Rent*. *Resource Rent* is an *Economic Rent* that is derived from the limited supply of natural resources. *Intra-marginal Rent* is *Economic Rent* that stems from the limited supply of human resources. *Monopoly Rent* is *Economic Rent* that is derived from the exploitation of a monopoly position creating functional scarcity.

With regard to the actions or measures instituted by the government, the creation of a competition board or commission addresses issues of *Monopoly Rent*. With regard to *Intra-marginal Rent* that is derived from human resources, the government, on the other hand, cannot limit or control this rent by applying fees or taxes. However, *Resource Rent* is a different matter altogether. *Resource Rent* stems from the limited supply of natural resources. The government could demand to have this “rent” paid, without, in principle, hindering the overall efficiency of an industry. The goal of governmental management of *Resource Rent* should be to establish the *Resource Rent* at the highest level possible, while at the same time addressing the issue of economic equality or the distribution of economic wealth.

There are three categories of natural resources that could spin off *Resource Rent*:

- 1) non-renewable resources, such as, e.g., oil and minerals;
- 2) renewable resources, such as, e.g. fish stocks;
- 3) permanent resources, but not unlimited, such as, e.g. water, wind, ocean energy and aquaculture areas (conditioned as well on environmental factors).

Revenues from *Resource Rent* payments from, respectively, non-renewable and renewable resources should be managed separately and individually. For non-renewable resources (e.g. oil), economists have recommended that only the profit from financial investments funded by the resource rent payments themselves should be designated for revenue/expenses within the public sector, if the actual resource assets shall be preserved for coming generations. For renewable resources (e.g. fish stocks), there is no such limitation.

It is clear that “*Resource Rent*” is not an empty, theoretical idea that can be dismissed as a mere chimera. We have repeatedly affirmed that in the Faroes the resource rent in the fishing industry is a tangible, economically empirical reality. At the same time, neither is it so simple and straightforward to calculate the resource rent without taking into consideration intra-marginal rent. The point is that the notion of “resource rent” is in reality collectively a concrete and empirical concept; at the same time, however, it is less tangible than an explicitly calculated amount of money.

The generally accepted practices or procedures relative to the calculation of resource rent (as a specific amount) within the fisheries industry are the following:

Turnover

less all costs except wages and capital.

= Value added

less “normal” wages and less “normal” return on capital

= Resource Rent.

Such a calculation, however, is subject to considerable uncertainty. First, using the calculation basis above, it is difficult to determine the size of any intra-marginal rent that will be incorporated into such a calculation of resource rent. Second, it is difficult to determine what are “normal” wages or what are “normal” return on capital. Strictly objective calculation methods simply do not exist to differentiate intra-marginal rent from resource rent, using the procedures / methods outlined above. If certain pre-conditions are in effect (e.g. the number of tendered offers), one can then ascertain the resource rent (without the intra-marginal rent) in the fisheries industry by

selling the fishing permits via an auction. The resource rent is thus the value that the owner of the fishing vessel in open competition is willing to pay for access to the input for the production process (i.e., the fish).

Using procedures explained above, we calculated the resource rent for the Faroese fishing industry, both the current and the optimal resource rent. The current resource rent is the resource rent derived from calculations based on actual financial statements of the Faroese fishing fleet. Optimal resource rent, on the other hand, is the resource rent that would be generated, if the fishing effort were limited to the maximum economic yield. These calculations are described in Section 5 and Sections 7-9 of this report.

The conclusion is, among others, that the resource rent has been large for the pelagic fisheries fleet and the factory trawlers over the last few years. On the other hand, the demersal fisheries would have had an insignificant resource rent over the last many years. Another estimate, among others, is that the optimal resource rent for 2012 would have been between 850 and 1050 million DKK, while the actual current resource rent for 2012 has been calculated to be 472 million DKK.

Section 8 and 9 of the report outlines the effort to estimate the optimal size of the Faroese fishing fleet and the crew requirements of the demersal fisheries in Faroese waters. The result suggests a considerable reduction in the number of vessels and crew. We also confirm that the Faroese administration of the fisheries resources has not been consistent with the biologic advice for many years. A comparative study was carried out to ascertain the actual catch landings compared to the biologic advisories. The findings indicate that the actual landings have been much greater than the recommended catch limits.

Section 6 of the report contains some estimates of the public costs and revenue relative to the natural resources industry. The costs are conditional catch-related costs set out in the national budget and revenue relates to tax and payments of the resource rent.

AKTUELLE TENDENSER I FÆRØSK ØKONOMI

Morten Hedegaard Rasmussen, Økonomisk Afdeling

INDLEDNING OG SAMMENFATNING

I 2013 voksede færøsk økonomi efter et par år præget af stilstand. Det nominelle bruttonationalprodukt, BNP, steg 5,1 pct., mens forbrugerpriserne faldt 0,6 pct. Fremgangen i det nominelle BNP var drevet af fiskeeksporten, der steg som følge af øgede fangster af makrel og sild samt høje priser på laks. Den private efterspørgsel er også på vej frem efter nogle år, hvor husholdningerne har været tilbageholdende. Beskæftigelsen er svagt stigende, og ledigheden er lav og faldende.

EU ophævede i august 2014 handelssanktioner over for Færøerne, som EU iværksatte i slutningen af august 2013, efter politisk forståelse

mellem de to parter om sildefangsterne. Desuden er der indgået en 5-årig aftale med de øvrige kyststater i Nordatlanten om makrelkvoterne. Det mindsker usikkerheden i fiskeriet og kan øge indtjeningen.

Den økonomiske fremgang og øgede indtægter fra ressourceafgifter mindsker landskassunderskuddet. Der er således tale om en cyklisk forbedring, og holdbarheden af de offentlige finanser er ikke forbedret trods det lavere underskud. Foranstaltninger, der kan forbedre den underliggende stilling på de offentlige finanser, udestår dermed fortsat.

NATIONALREGNSKAB OG HANDELSBALANCE

Det nominelle BNP steg 5,1 pct. i 2013 efter en vækst på 3 pct. året før, jf. tabel 1. Fremgangen i den færøske økonomi har de senere år været drevet af eksporten af fisk, mens den indenlandske efterspørgsel har været afdæmpet. I 2012 steg investeringerne imidlertid kraftigt, især i skibe og fly, der i høj grad importeres og derfor ikke umiddelbart påvirker aktiviteten.

Fremgangen i fiskeeksporten gjorde, at værdien af eksporten ekskl. skibe og fly steg knap 15 pct. i 2013, jf. tabel 2. Importen ekskl. skibe og fly voksede knap 2 pct., primært som følge af øget import af køretøjer samt varer til husholdningerne og byggeriet. De foreløbige opgørelser for 1. halvår 2014 viser, at både eksport og import ekskl. skibe og fly ligger højere end i samme periode året før.

Fakta om Færøerne

Folketal (primo 2014)	48.219
heraf i Tórshavn kommune	19.945
heraf 18-66 år	29.067
Antal lønmodtagere (fuldtid, årsgns., 2013)	23.703
Ledighed (fuldtid, årsgns., 2013)	1.214
Bruttonationalprodukt, BNP (mio. kr., 2013)	14.344
BNP pr. indbygger (1.000 kr., 2013) ¹	297,8
Disp. bruttonationalindkomst pr. indb. (1.000 kr., 2012)	318,6

Kilde: Hagstova Føroya.

1. Til sammenligning var BNP pr. indbygger i Danmark 330.900 kr. i 2013.

Nationalregnskab, nominelle vækstrater

Tabel 1

Pct., år-år	Andel af BNP i 2012, pct.	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Privat forbrug	55,2	8,0	5,8	-0,2	-1,4	-1,6	9,6	1,2	n.a.
Offentligt forbrug	30,9	3,3	8,2	10,5	1,8	3,7	1,9	0,9	n.a.
Bruttoinvesteringer i alt	28,9	42,1	28,4	-34,6	-17,4	20,7	-3,3	61,1	n.a.
Eksport af varer og tjenester	48,7	11,2	6,5	7,8	-11,0	15,2	12,9	2,2	n.a.
Endelig anvendelse lig samlet tilgang	163,7	12,5	10,3	-3,0	-5,7	6,8	7,2	8,6	n.a.
Import af varer og tjenester	63,7	11,9	18,7	-6,8	-13,2	6,6	17,2	18,8	n.a.
Bruttonationalprodukt	100,0	12,9	5,9	-0,8	-1,7	7,0	2,4	3,0	5,1
Disp. bruttonationalindkomst	111,7	12,3	7,3	-5,1	-3,3	11,0	5,0	2,0	n.a.
Memo: Forbrugerpriser		1,5	3,6	6,3	-1,0	0,4	2,3	2,2	-0,6

Anm.: Disponibel bruttonationalindkomst er BNP tillagt løn- og formueindkomst, netto, og overførsler fra udland, netto.

Kilde: Hagstova Føroya.

Handels- og betalingsbalance

Tabel 2

Mio. kr.	2011	2012	2013
Eksport	5.407	5.515	6.085
Eksport ekskl. skibe og fly	4.778	5.209	5.981
Import	5.279	6.683	6.271
Import ekskl. skibe og fly	4.556	5.355	5.446
Handelsbalance	128	-1.167	-186
Handelsbalance, ekskl. skibe og fly	222	-145	535
Betalingsbalancens løbende poster	884	-447	n.a.

Kilde: Hagstova Føroya.

Betalingsbalancens løbende poster er endnu ikke opgjort for 2013. Underskuddet på handelsbalancen var 186 mio. kr., svarende til 1,3 pct. af BNP, og vil blive mere end opvejet af lønindkomster fra personer, der bor på Færøerne, men arbejder i udlandet. Overskuddet på betalingsbalancen i 2013 ventes at blive omkring 500 mio. kr.

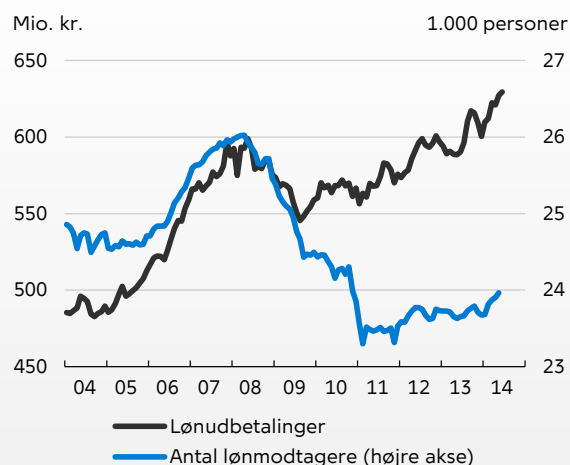
SENESTE KONJUNKTURTENDENSER

Antallet af lønmodtagere er steget svagt siden foråret 2013 efter at have ligget stort set fladt i det foregående år, jf. figur 1.¹ Beskæftigelsen er dog fortsat betydeligt lavere end før den kraftige stigning i 2006-08. Den seneste tids stigning i antallet af lønmodtagere afspejles også i de samlede lønudbetalinger, som i juli 2014 var øget med 5,3 pct. år til år efter i nogle år kun at være steget lidt mere end forbrugerpriserne.

Stigningen i beskæftigelsen har bl.a. fundet sted inden for byggeriet, jf. figur 2 (venstre). Det skyldes i høj grad, at det offentlige har sat store anlægsprojekter i gang, men også at enkelte virksomheder har bygget nye fabrikker eller kontorer. Beskæftigelsen i byggeriet ligger på samme niveau som i 2002, dvs. før højkonjunktoren med kraftigt stigende boligpriser satte ind på Færøerne.

De private tjenesteehverv har i 2013 og begyndelsen af 2014 øget antallet af lønmodtagere beskedent. Det følger efter et par år med stilstand efter en betydelig tilpasning i 2009-10. Fremgangen er bl.a. sket i virksomheder inden for handel

1 En konjunkturvurdering af færøsk økonomi er udfordret af, at det statistiske materiale er begrænset. Fx opgøres BNP kun nominelt, årligt og med betydelig forsinkelse. I stedet må andre mål anvendes, fx lønudbetalingerne og antal lønmodtagere, som opgøres med relativt kort forsinkelse og normalt giver en udmærket indikation af udviklingen i færøsk økonomi.

Løndbetalinger og antal lønmodtagere Figur 1

Anm.: Sæsonkorrigerede månedsdata. 3 måneders glidende gennemsnit for løndbetalinger. Seneste observation er maj 2014 for antal lønmodtagere og juli 2014 for løndbetalinger.

Kilde: Hagstova Føroya.

og vedligeholdelse samt transport, især søtransport. Også hoteller og restauranter har fået flere ansatte, hvilket skal ses i sammenhæng med, at turismen er begyndt at gå frem. Den finansielle sektor har derimod fortsat mindsket antallet af medarbejdere, ligesom beskæftigelsen inden for kommunikation også er faldet.

Trods fremgangen i fiskeriet er beskæftigelsen faldet, jf. figur 2 (højre). Beskæftigelsen i fiskeindustrien er også faldet trods de øgede fangster.

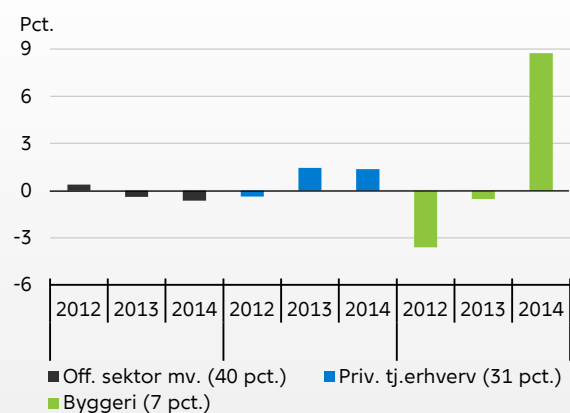
Det skyldes, at langt størstedelen eksporteres uforarbejdet. Der er dog de seneste par år blevet investeret i nye fabrikker til forarbejdning og frysning af fisk, men det har ikke kunnet opveje den generelle beskæftigelsestilbagegang i branchen.

Fiskeopdræt, som har klaret sig særdeles godt de senere år, har haft stigende beskæftigelse. Produktionen kræver imidlertid meget lidt arbejdskraft, så det har kun begrænset effekt på den samlede beskæftigelse.

Både virksomhederne og forbrugerne ser ganske positivt på den økonomiske situation ifølge de halvårslige konjunkturbarometre. Således lå begge barometre i klart positivt territorium og på samme pæne niveau som i 2007, før det økonomiske tilbageslag.

Sammenlignet med de tidligere målinger vurderer husholdningerne deres egen og landets økonomi til at være bedre end for et år siden, ligesom de nu har mere positive forventninger til fremtiden. Det kan tyde på, at det private forbrug vil stige efter flere års stilstand, hvor husholdningerne har konsolideret sig. At det private forbrug er ved at løfte sig understøttes af, at momsindbetalinger og import af forbrugsvarer er steget i 1. halvår 2014, ligesom importen af personbiler også har været i klar fremgang.

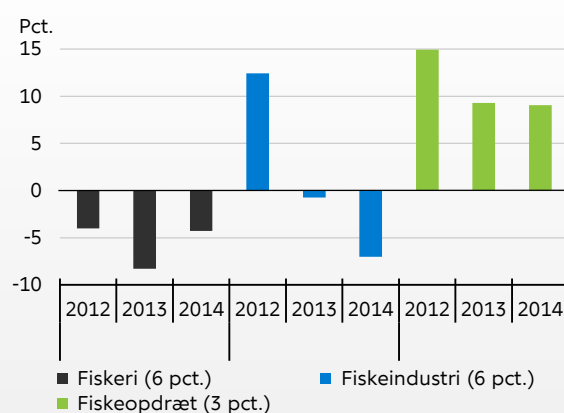
Boligmarkedet understøttes af rentefald, ligesom pengeinstitutterne det seneste år har mindsket deres rentemarginaler. Handelsaktiviteten er opadgående og ligger nu på omtrent samme niveau som i midten af 2000'erne. I Tórshavn er der

Ændring i antal lønmodtagere i udvalgte brancher

Anm.: Tal for 2014 viser ændringen for perioden januar-juni 2014 i forhold til samme periode i 2013. Tal i parentes i figurforklaringen angiver sektorens andel af den samlede lønmodtagerbeskæftigelse i 2013.

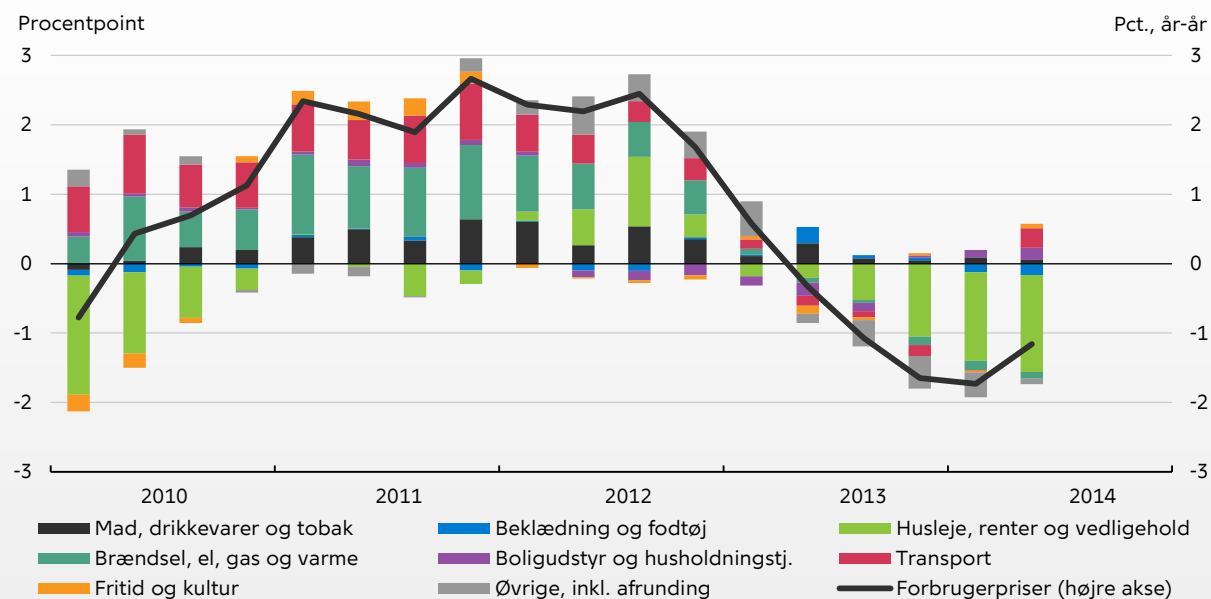
Kilde: Hagstova Føroya.

Figur 2

Stigninger i forbrugerpriserne og bidrag fra underkomponenter

Figur 3

Kilde: Hagstova Føroya og egne beregninger.

tegn på, at prisen på de handlede boliger stiger, mens udviklingen på Færøerne som helhed synes at være stort set flad.

Boligejernes renteudgifter indgår i indekset for forbrugerpriserne. De lavere renteudgifter for et lån til ejerboliger trækker indekset ned, og forbrugerpriserne er faldet siden foråret 2013, jf. figur 3. I 2. kvartal 2014 lå forbrugerpriserne 1,2 pct. lavere end i samme kvartal året før, men hvis man ser bort fra renteudgifter til ejerboliger, var inflationen 0,4 pct. De lave forbrugerprisstigninger understøtter husholdningernes realindkomst og derigennem det private forbrug. Lønudbetalingerne i de første syv måneder af 2014 steg nominelt med knap 4 pct.

ARBEJDSMARKED

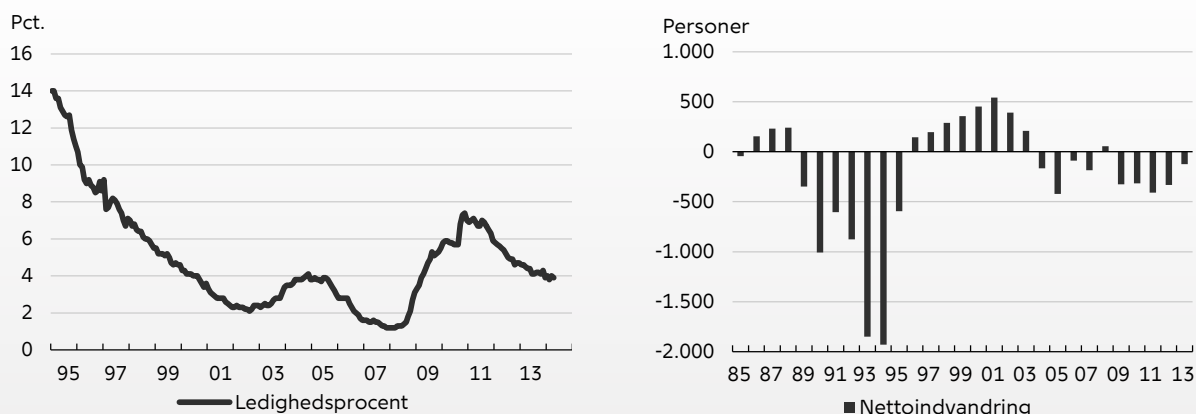
Ledigheden er faldet jævnt siden begyndelsen af 2011 og udgjorde i juli 2014 sæsonkorrigeret 3,9 pct. af arbejdsstyrken, jf. figur 4 (venstre). Det er samme niveau som i 2004-05. Niveauet er svært at sammenligne med andre lande, da befolkningen på Færøerne er meget mobil og reagerer på en høj ledighed. Således skyldes kun en mindre del af ledighedsfaldet, at beskæftigelsen er øget. I stedet har der været nettoudvandring, hvilket følger

de tidligere års tendens, når ledigheden er relativt høj, jf. figur 4 (højre). Nettoudvandringen har i 2009-12 overskygget, at demografien umiddelbart indebærer en lille stigning i både befolkningstallet og antallet af personer i den erhvervsaktive alder. Desuden har stadig flere personer med bopæl på Færøerne fået arbejde i udlandet, for størstedelens vedkommende inden for skibsfart, fiskeri, offshore-aktiviteter og byggeri.

At et stort antal færinger arbejder i udlandet vidner om en velkvalificeret og meget mobil arbejdsstyrke. Det er positivt, men øger samtidig risikoen for, at der nemmere opstår mangel på arbejdskraft på Færøerne. Det er aktuelt et problem inden for byggeriet, hvor en del håndværkere, især elektrikere, har fundet arbejde i Norge, hvor lønnen er højere, især efter skat. Der er således tegn på flaskehalse på Færøerne, og det har medført ny lovgivning, som siden juli 2014 har gjort det nemmere at bruge udenlandsk arbejdskraft inden for byggeriet. Det er særlig vigtigt, da der er planlagt flere store anlægsprojekter i de kommende år.

Ledighed og nettoindvandring

Figur 4

Anm.: Sæsonkorrigerede månedsdata for ledighedsprocenten.
Kilde: Hagstova Føroya.

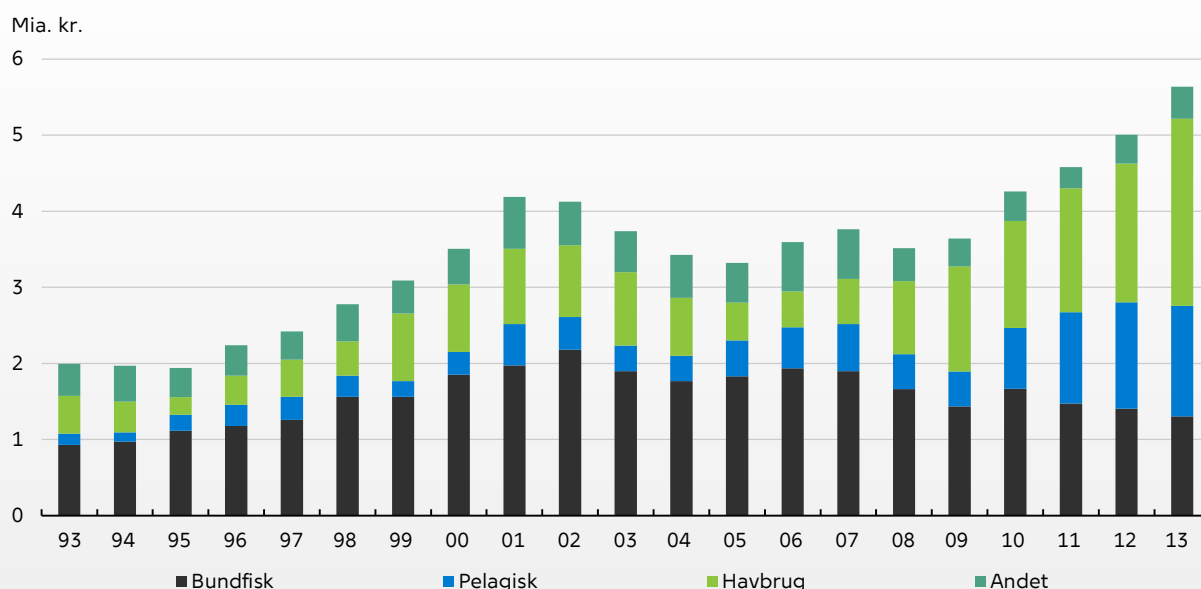
FISKERI OG HAVBRUG

Fisk har de seneste år udgjort knap en sjettedel af den samlede bruttoværditilvækst på Færøerne og ca. 95 pct. af vareeksporten ekskl. skibe og fly. Færøsk økonomi er dermed meget afhængig af udviklingen i fangstmængderne og fiskepriserne.

Begge svinger en del over tid, men for de forskellige fiskearter ikke nødvendigvis i samme retning. Da indtjeningen i de senere år i stigende grad har fordelt sig på flere forskellige slags fisk, jf. figur 5, mindsker det sårbarheden i økonomien som helhed.

Værdi af fiskeeksport

Figur 5

Anm.: Pelagiske fisk lever i de åbne vandmasser og ikke på bunden eller i kystfarvande. Det er bl.a. makrel, sild, hvilling, lodde og brisling.
Bundfisk dækker bl.a. torsk, sej og kuller. Havbrug inkluderer laks og ørred. Andet indeholder bl.a. skaldyr.
Kilde: Hagstova Føroya.

I de senere år er indtjeningen fra fisk steget betydeligt. Fremgangen er sket i havbrugene og det pelagiske fiskeri ved Færøerne, især sild og makrel. Omvendt har det traditionelle lokale bundfiskeri, som består af torsk, sej og kuller, været økonomisk svagt.

Havbrugene fortsatte i 2013 med at øge indtægterne og stod for 44 pct. af den samlede fiskeeksport. De opdrætter altovervejende laks, som de senere år har været begunstiget af høje priser. Færøerne har fortsat adgang til det russiske marked efter Ruslands handelsembargo vedrørende visse fødevarer fra EU. Det giver mulighed for at afsætte laks til det russiske marked til høje priser, mens priserne omvendt er faldet betydeligt på det europæiske marked. Den samlede effekt for færøsk økonomi er derfor ikke entydig. Omfanget af havbrug er højt og tæt på kapacitetsgrænsen, hvis sygdomsepidemier med store omkostninger til følge skal undgås.

Indtjeningen i det pelagiske fiskeri er også steget betragteligt de senere år. Det skyldes primært øgede fangster, hvilket bl.a. afspejler, at Færøerne i 2010-13 fastsatte sin egen kvote for makrel efter resultatløse forhandlinger med EU, Norge og Island om en anden fordeling af den samlede kvote. I 2013 fastsatte Færøerne også sin egen kvote for nordhavssild. Kvoten for makrel var 158.000 tons og for nordhavssild 105.000 tons. Havde man overholdt de gamle aftaler, havde kvoten været ca. 30.000 tons for hver af de to fiskearter.

I marts 2014 indgik Færøerne, Norge og EU en 5-årig aftale om makrelkvoterne, som i år gør det muligt, at fangsten af makrel bliver på omtrent samme niveau som sidste år. I juni 2014 indgik Færøerne og EU en politisk aftale om at afslutte uenighederne om sildefiskeriet. På den baggrund har Færøerne fastsat en sildekvote på 40.000 tons i år, og EU ophævede i august 2014 sine handels-sanktioner over for Færøerne. De blev indført i august 2013 som reaktion på, at de færøske sildekvoter fastsat for 2013 ikke vurderedes biologisk bæredygtige. Sanktionerne indebar bl.a. et import- og transitforbud i EU for sild og makrel fra Færøerne, men de blev indført på et tidspunkt, hvor størstedelen af fangsten og salget af makrel og sild allerede havde fundet sted.

Enigheden om makrelkvoterne har også haft betydning for andre dele af fiskeriet, da det dermed atter blev muligt at indgå bilaterale aftaler med Norge og EU om andre fiskearter. Færøske

skibe må nu igen fiske i Barentshavet, som er vigtig for bundfiskeriet, især efter torsk og kuller. Det er specielt vigtigt, da fangsterne i færøsk farvand af de to slags fisk er meget lave, og udsigterne ifølge Færøernes Fiskeriundersøgelser ikke er gode de kommende år.

OFFENTLIGE FINANSER

Der har været underskud på de offentlige finanser siden 2008, men det er faldende. Det afspejler bl.a., at udbetalingerne fra den obligatoriske arbejdsløshedskasse er faldet som følge af den faldende ledighed og stramningerne i 2012. Kommunerne har set under ét været i økonomisk balance de senere år, mens pensionskasserne, som er i opbygningsfasen, har kørt med overskud. Størstedelen af underskuddet på de offentlige finanser kan derfor henføres til landskassen, som i 2013 havde et underskud på 413 mio. kr., svarende til 2,9 pct. af BNP, jf. tabel 3. Vurderet ud fra landskassens indtægter i 1. halvår 2014 bliver underskuddet mindre end budgetteret i finansloven for 2014.

Landsstyret har aftalt, at landskassen skal have overskud fra 2016. Med fremgang i konjunkt-

Landskassens hovedposter

Tabel 3

Mio. kr.	2010	2011	2012	2013	2014 ¹
Skatter og afgifter m.m.	3.489	3.705	3.610	3.686	3.965
Andre indtægter	40	113	33	63	92
Bloktilskud	616	616	624	632	635
Indtægter i alt	4.145	4.433	4.268	4.381	4.692
Driftsudgifter	4.500	4.541	4.375	4.463	4.558
Anlægsinvesteringer	169	150	182	237	277
Renteudgifter, netto	57	65	45	94	80
Udgifter i alt	4.726	4.756	4.602	4.794	4.915
Saldo	-581	-322	-335	-413	-223
Landskassens bruttogæld, ultimo	4.954	5.604	5.417	6.102	n.a.

Kilde: Rigsombudsmanden på Færøerne.

¹ Tal for 2014 er fra finanslov 2014, mens tal for de øvrige år er regnskabstal.

turerne og mulighed for betydelige indtægter fra ressourceafgifterne, kan det ikke afvises, at målet kan nås. Indtægterne fra ressourceafgifterne er imidlertid knyttet til, hvor godt det går i fiskeriet, og de kan derfor svinge meget over tid. Aktuelt går det usædvanligt godt for både det pelagiske fiskeri og havbrugene, så de offentlige indtægter er større end normalt. Hvis der er overskud i 2016, vil det dermed ikke afspejle den underliggende stilling på de offentlige finanser. Der bør derfor foretages yderligere tiltag, som strukturelt kan styrke landskassens finanser. Det gælder især, da landsstyret fra 2012 har ændret beskatningen af pensioner, så de beskattes ved indbetaling i stedet for ved udbetaling. Det øger indtægterne i disse år, men mindsker dem senere. Underskuddet er derfor lavere nu, uden at holdbarheden af de offentlige finanser er forbedret. Det understreger, at det er vigtigt at tage højde for den strukturelle saldo, når finanspolitikken planlægges.

ØKONOMISKE UDSIGTER

Udsigterne for færøsk økonomi er tæt knyttet til udviklingen i fiskeriet og havbrugene; både mængderne og priserne kan svinge betydeligt over tid. Det er et grundvilkår i en økonomi, som er så afhængig af fisk, men det øger robustheden, at fiskeeksporten er spredt på flere forskellige slags fisk.

Enigheden med de andre parter om makrel og sild bevirker, at færøske fiskere ikke længere kun må fange fiskene i den periode, hvor de er i færøsk farvand. I stedet kan de fange dem, når kvaliteten er bedst, og den højeste pris kan opnås. Fiskerikapaciteten kan også bedre udnyttes. Det giver et betydeligt potentiale for øget indtjening i det pelagiske fiskeri, ligesom ophøret af EU's handelssanktioner atter giver adgang til det lukrative europæiske marked.

Usikkerheden i fiskeriet er mindsket efter, at der er opnået enighed om makrel og sild. Ifølge erhvervet giver det dog fortsat betydelig usikkerhed, at alle fiskelicenser på Færøerne i 2018 i princippet bliver inddraget og derefter politisk kan blive reallokeret. Det gør det mindre attraktivt at investere, da det ikke er sikkert, hvilke kvoteadgange, der er efter 2018. Ekstern finansiering bliver af samme grund også sværere.

Den indenlandske efterspørgsel vil formentligt løfte sig. Husholdningerne har således i de senere år konsolideret sig, hvilket sammen med de lave renter giver et godt afsæt for øget privat forbrug, som ifølge de nyeste opgørelser tyder på at stige efter en årrække med stilstand. Byggeriet er også på vej op efter nogle svage år og understøttes bl.a. af, at der er planlagt store anlægsprojekter de kommende år.

Fremgangen i økonomien forbedrer de offentlige finanser. Det øger risikoen for, at landsstyret ikke gennemfører de foranstaltninger, som er nødvendige for at sikre holdbare offentlige finanser. Det gælder især, da Færøerne – ligesom de øvrige vestlige økonomier – står over for en aldrende befolkning, hvilket øger udgiftspresset. En uholdbar finanspolitik kan risikere at føre til lavere kreditværdighed og højere renter.

Et betydeligt antal færinger har bopæl på Færøerne, men arbejder i udlandet. I takt med at den økonomiske aktivitet bedres på Færøerne, kan der hurtigt opstå mangel på arbejdskraft, specielt hvis antallet med arbejde i udlandet stiger. Udviklingen kan blive svær at vende, bl.a. fordi færinger kan opnå højere løn ved at arbejde i udlandet. Landsstyret kan dog mindske de skattefordele, som er knyttet hertil. Ud over at mindske risikoen for overophedning vil det også øge skatteindtægterne, hvilket kan bidrage til, at den underliggende stilling på de offentlige finanser forbedres.